

RUS TILI DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI

Raximova Gulbahorxon Bahodirovna

O'zbekiston tuman 2-son kasb-hunar maktabi rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada rus tili darslarini tashkil etish va undagi metodlar samaradorligi haqidagi fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: konseptual, til ko'nikmalari, "arra" metodi, "yozma bahslar", "zig zag".

Аннотация: в данной статье представлены представления об организации занятий русским языком и эффективности его методов.

Ключевые слова: концептуальное, языковые навыки, метод «пилы», «письменные рассуждения», «зигзаг».

Zamonaviy ta'limning markazida o'qituvchining faoliyati turadi. Umuman ta'lim tizimida rus tilifani markaziy o'rinni egallaydi. Haqiqatni bilish vositasi sifatida rus tili nafaqat lingvistik bilimlarni, balki bolaning intellektual rivojlanishini ham ta'minlaydi, konseptual-kategorik apparatni shakllantiradi, mavhum fikrlash, xotira va tasavvurni rivojlantiradi. So'nggi yillarda, afsuski, o'quvchilar rus tili darslarida qiziqishning keskin pasayishi, bolalarning til ko'nikmalarini kengaytirish, savodxonlik va nutq madaniyatini oshirishga bo'lgan istagi yo'q. Hozirgi kunda barcha o'qituvchilarni qiziqtiradigan eng muhim muammo — rus tili darsining o'quvchilarning asosiy ta'lim va tarbiya shakli sifatida samaradorligini oshirishdir. Xuddi shu shaklda o'tkazilgan darslar o'quvchini charchatadi. O'quvchi va o'qituvchi uchun darslarning monoton ekanligi o'quv faoliyatining samaradorligini pasaytiradi. Ta'lim berishga majbur qilmang, balki qiziqish uyg'oting, o'quvchida doimiy bilim olish istagini paydo qilish o'qituvchining vazifasidir. Yosh o'quvchi o'ziga xos yosh xususiyatlariga ega: beqaror e'tibor, vizual-majoziy fikrlashning ustunligi, vosita faolligini oshirish, o'yin faoliyatiga bo'lgan intilish, bilimlarning

xilma-xilligi. Bularning barchasi o'qituvchining ishini murakkablashtiradi. Dars davomida bolalarning e'tiborini saqlab qolish uchun faol va qiziqarli fikrlash faoliyatini tashkil etish zarur. An'anaviy ta'lim usullari har doim ham barcha talabalar tomonidan materialning assimilyatsiyasini ta'minlay olmaganligi sababli, darslarda o'quv faoliyatini mohirona tashkil etish kerak bo'ladi. Ushbu faoliyatni shakllantirish uchun sharoit yaratish uchun bilim motivatsiyasini shakllantirish kerak. Bugungi kunda rus tili darslarida o'quvchi talabalar faolligini oshirishda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

“Arra metodi” (E.Aronson,1978)

Pedagogik amaliyotda mazkur metodda kichik guruhlar 6-8 ta o'quvchidan tashkil topadi. Dars davomida o'rganiladigan mavzu mantiqan tugallangan qismlarga ajratiladi. Har bir qism yuzasidan o'quvchilar bajarilishi lozim bo'lgan o'quv topshiriqlari tuziladi. Har bir o'quvchilar guruhi mazkur topshiriqlarning bittasini bajaradi va shu qism bo'yicha «mutaxassis»ga aylanadi. So'ngra guruhlar qayta tashkil etiladi. Bu guruhlarda har bir qism (blok yoki modul) «mutaxassis» bo'lishi shart, mazkur «mutaxassis»lar o'zlari egallagan bilimlarni xuddi «arra» tishlari ketma-ket kelganidek navbat bilan o'rtoqlariga bayon qilishadi. Mazkur guruhlarda o'quv materialini mantiqiy ketma-ketlikda qayta ishlab chiqiladi.

1986-yili R.Slavin «arra» metodini qisman o'zgartirib «arra-2» metodini yaratdi. Mazkur metodga ko'ra kichik guruh 4-5 o'quvchidan tashkil topadi. Barcha guruh a'zolari o'quv materialini yuzasidan tuzilgan yagona topshiriq ustida ishlaydi. Guruh ichida o'quvchilar topshiriqlarni qismlarga ajratib, bo'lib oladilar. Har bir o'quvchi o'ziga tegishli qismini puxta o'zlashtirib «mutaxassis»ga aylanadi. Dars oxirida har bir kichik guruhdagi «mutaxassis»lar uchrashuvi qayta tashkil etilgan guruhlarda o'tkaziladi.

O'quvchilar bilimi test savollari yordamida individual tarzda o'tqazilib nazorat qilinadi va baholanadi. Guruh a'zolarining ballari jamlanadi, eng yuqori ball to'plagan guruh g'olib sanaladi.

“Yozma bahslar”

O'quvchilarga sinfdoshlar bilan birgalikda hozirgi vaqtda jamoatchilik fikrini to'qinlantirayotgan mavzularda dialoglar rejalashtirish imkonini berish kerak. Yozma bahslar metodikasi yozma shakldagi bunday dialoglarni sinfdagi barcha o'quvchilar ishtirokida o'tkazish imkonini beradi. Metod o'quvchilarning berilgan mavzu sohasidagi bilimlarini chuqurlashtirish sharoitini yaratadi. Munozara madaniyatini o'rgatish, asoslash qobiliyatini rivojlantiradi.

O'tkazish texnologiyasi:

1-bosqich. Mashg'ulot boshlanishidan avval stollarni quyidagi rasmdagidek qo'yib chiqing (4 guruh ikki stolda qarama-qarshi, ammo bir-biriga bevosita yaqin joylashadi).

2-bosqich. Ta'lim oluvchilarga yozma debatlar o'tkazish uslubiyati haqida gapirib berib debatlar-ikki tomon o'rtasidagi yozma muloqot shaklidir;

debatlar ikki o'quvchi yoki o'quvchilar guruhlar o'rtasida o'zaro olib borilishi mumkin; ushbu uslub bahsli, mavzularni muhokama qilganda ayniqsa foydalidir;

munozara paytida o'quvchilar faqat o'z asosli dalillarini taqdim etadi, qolaversa boshqa tomonning asosli dalillariga javob beradi;

texnika o'quvchilarning muhokama qilinayotgan muammolariga doir bilimlarni chuqurlashtiradi, munozara madaniyatini o'rgatadi, asoslab berish malakasini oshiradi;

o'qituvchi qo'lga kiritgan ajoyib material baholash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

3-bosqich. Ishtirokchilarni 3 guruhga bo'ling. Guruhlarni stolga o'tkazing. Bu mashqda 1-4 guruhlar mavzuni qo'llab-quvvatlashini, 5-8 guruhlar esa qarshi chiqishini tushuntiring. 1-guruh 5-guruh, 2-guruh 6-guruh, 3-guruh 7-guruh, 4-guruh 8-guruh bilan bahs yuritadi. 1-4 guruhlariga qizil, 5-8 guruhlariga qora rangli flomaster tarqating. Debat yuritiladigan jadvalni tanishtiring. Asosiy tamoyillarni eslatib. 1-4 guruhlariga jadvallarni topshirib, mashq boshlanishi uchun signal bering.

4-bosqich. Mashq yakunlanganidan so'ng debatlarini birinchi tugatgan guruhlar vakillaridan plakatlarni o'qishni iltimos qiling (biron-bir sharhsiz). Agar

ihitoyoringizda vaqt qolsa, boshqa guruhlardan ham o'z plakatlarini o'qib berishni iltimos qilish mumkin.

Mavzu: (O'qituvchi tanlaydi) _____

Ha

Sizning eng kuchli asosli dalillaringiz? _____

Yo'q

Boshqa tomonning asosli daliliga javob qaytaring? Sizning eng kuchli asosli dalillaringiz?

Javob

Asosli dalil _____

Javob

Asosli dalil _____

Javob

Asosli dalil _____

Javob

Yakun: _____

«Zigzag» strategiyasi metodi

Sinf o'quvchilari 7 ta guruhga bo'linadilar va guruh nomlanadi. Guruhlarda yangi mavzu mohiyatini yorituvchi matn qismlarga ajratiladi va ajratilgan qismlar mazmuni bilan tanishib chiqish vazifasi guruhlarga topshiriladi. O'quvchilar matnlarni diqqat bilan o'rganadilar va gapirib beradilar. Vaqtni tejash maqsadida guruh a'zolari orasidan liderlar belgilanadi va qayd etilgan vazifa ular tomonidan bajariladi. Liderlarning fikrlari guruh a'zolari tomonidan to'ldirilishi mumkin. Barcha guruhlarning o'quvchilari o'zlariga topshirilgan matn mazmuni xususida so'zlab berganlaridan so'ng, matnlar guruhlarga almashtirilib, avvalgi faoliyat takrorlanadi. Guruhlarga bir necha matnlar taqdim etiladi. Shu tarzda barcha matnlar mazmuni guruhlarga tomonidan o'rganib chiqilgach o'quvchilar o'tilgan mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarni ajratadilar, ularning o'zaro mantiqiy bog'liqligini aniqlaydilar, yuzaga kelgan g'oyalar asosida mavzuga oid sxema ishlab chiqiladi.

So'ngra o'zlashtirilgan bilimlar asosida o'quvchilarning o'zlariga shunday sxemalarni ishlab chiqish vazifasi topshiriladi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, til o'rganish o'quvchilar uchun murakkab jarayon sanaladi. O'quvchilar xorijiy tillarni o'zlashtirishda doimo qiyinchiliklarga duch keladilar. Biz yuqorida sanagan interfaol metodlar esa anashu qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi va o'quvchilarni xorijiy tillar, xususan rus tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishlarini orttirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirzayeva F. Kasbiy fanlarni o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanish(uslubiy qo'llanma). Toshkent - 2013
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/interfaol-metodlar-o-quvchilar-kreativliginioshirishning-muhim-omili>
3. Джуманиёзова, Д. К. Rus tili darslarida o'qitishning nostandart shakllari va usullari / Д. К. Джуманиёзова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 22 (417). — С. 673-675.